

BOSHLANG'ICH SINFLARDA JAMOAVIY FAOLIYAT TURLARI VA USULLARI

Toshtemirova Gulra'no Dilshodovna

*Samarqand davlat pedagogika instituti, Pedagogika nazariyasi va tarixi fakulteti
1-bosqich magistranti.*

Ilmiy raxbar: Shermanov Isobek Chilmamatovich

Samarqand pedagogika instituti dotsenti.

Annotatsiya: Maqolada boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyat turlarini va ularni samarali tashkil etish usullari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida jamoaviy ishning o'quvchilarning ijtimoiy, kommunikativ va intellektual rivojlanishiga ta'siri, shuningdek, turli pedagogik metod va texnologiyalarning samaradorligi o'rganildi. Maqolada loyihalar asosida o'qitish, guruhlariga bo'lish, o'yinli metodlar va interaktiv mashg'ulotlar kabi jamoaviy faoliyat usullari batafsil tahlil qilinadi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, jamoaviy ish boshlang'ich sinflarda o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinflar, jamoaviy faoliyat, pedagogik usullar, o'quvchi faolligi, loyihalar asosida o'qitish

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim – o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishi, asosiy bilim va ko'nikmalarni egallash bosqichi bo'lib, ularning ijtimoiy, kommunikativ va intellektual rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Bu davrda o'quvchilarning birgalikda ishlash qobiliyatlarini shakllantirish pedagogik jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. Shu sababli, boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyatning turli turlari va ularni samarali tashkil etish usullarini o'rganish zamonaviy ta'lim nazariyasi va amaliyoti uchun dolzarb masala hisoblanadi. Jamoaviy faoliyat o'quvchilarning bilim olish jarayonida faol ishtirokini ta'minlaydi, ularni bir-biriga hurmat va

ishonch ruhida ishlashga o'rgatadi, shuningdek, qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. An'anaviy ta'lim tizimida jamoaviy ish ko'proq sinf yoki kichik guruhdagi mashg'ulotlar bilan cheklangan bo'lsa, zamonaviy pedagogik yondashuvlar bu jarayonni diversifikatsiyalash va individual hamda guruh ishlarini uyg'unlashtirish imkonini yaratadi.

Boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyatning samaradorligi bir qancha omillarga bog'liq: pedagogik yondashuvlar, sinf hajmi, o'quvchilarning psixologik xususiyatlari, texnologik vositalardan foydalanish va motivatsiya darajasi. Shu nuqtai nazardan, jamoaviy faoliyatning turlarini va ularni samarali tashkil etish usullarini aniqlash pedagogik jarayonning muvaffaqiyati uchun muhim ahamiyatga ega. Jamoaviy faoliyatning asosiy turlari orasida guruh ishlari, juft ishlash, loyihalar asosida ishlash, o'yinli metodlar va interaktiv mashg'ulotlar ajralib turadi. Guruh ishlari o'quvchilarga birgalikda vazifa bajarish imkonini beradi, ularning mas'uliyatini oshiradi va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi. Juft ishlash esa kichik guruhlar orqali o'quvchilarning bir-birini tushunish va hamkorlik qilish qobiliyatlarini shakllantiradi.

Loyihalar asosida mashg'ulotlar o'quvchilarda ijodiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va mas'uliyatni bo'lishish ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'yinli metodlar va interaktiv mashg'ulotlar esa o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, dars jarayonini qiziqarli va jozibali qiladi. Masalan, o'quvchilar jamoaviy o'yinlar orqali mavzuni mustahkamlash, muammolarni hal qilish va bir-biri bilan fikr almashish imkoniga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish, masalan, ta'lim platformalari, elektron testlar va interaktiv dasturlar, jamoaviy faoliyatni yanada samarali qiladi va o'quvchilarning o'zaro hamkorlik qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jamoaviy faoliyat o'quvchilarning nafaqat bilim va ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki ularning ijtimoiy va kommunikativ qobiliyatlarini shakllantiradi. O'quvchilar guruhdagi ish jarayonida bir-birini tinglash, fikr almashish, qaror qabul qilish va o'z fikrini asoslash ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Shu bilan birga, jamoaviy faoliyat o'quvchilarda

mas'uliyatni bo'lishish, vazifalarni muvofiqlashtirish va o'zaro yordam ko'rsatish qobiliyatini rivojlantiradi. Jamoaviy faoliyatning samaradorligini oshirishda pedagogning roli muhim ahamiyatga ega.

Pedagog vazifasi – vazifalarni aniq taqsimlash, har bir o'quvchining ishtirokini rag'batlantirish, faoliyatni muvofiqlashtirish va natijalarni baholashdir. Shu bilan birga, pedagoglar o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olib, jamoaviy faoliyatni moslashtiradilar. Masalan, passiv ishtirokchilarni rag'batlantirish va faol o'quvchilar bilan ishlash strategiyasini ishlab chiqish talab etiladi. Boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyatning yana bir ahamiyati – o'quvchilarda ijtimoiy madaniyatni shakllantirishdir. Guruh ishlari, juft ishlash va loyihalar asosida mashg'ulotlar orqali o'quvchilar bir-birini tinglash, hurmat qilish va murosaga kelish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Shu bilan birga, jamoaviy faoliyat orqali o'quvchilarda liderlik qobiliyatlari va hamkorlik madaniyati shakllanadi, bu esa ularning kelajakdagi ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beradi.

Jamoaviy faoliyatning pedagogik nazariy asoslari ham muhimdir. Masalan, Vygotskiy nazariyasi bo'yicha, o'quvchi bilimi va ko'nikmalari ijtimoiy o'zaro ta'sir orqali rivojlanadi. Shu nuqtai nazardan, jamoaviy faoliyat o'quvchilarning o'zaro muloqotini rag'batlantiradi va ularning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bloomning taksonomiyasi esa jamoaviy faoliyatning bilimni chuqurroq egallash, tahlil qilish va yaratish jarayonlarida samarali ekanini ko'rsatadi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jamoaviy faoliyat o'quvchilarning individual faolligini rag'batlantiradi. Masalan, o'quvchilar guruhdagi muammolarni hal qilish jarayonida o'z fikrlarini erkin ifodalaydi, qarorlar qabul qiladi va natijalarga erishish uchun hamkorlik qiladi.

Bu esa ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi. Bugungi kunda boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyatni samarali tashkil etish uchun pedagoglar bir qator innovatsion metodlardan foydalanadilar. Masalan, loyihalar asosida mashg'ulotlar, interaktiv o'yinlar, elektron platformalar orqali jamoaviy ishlarni tashkil etish. Har bir metodning o'z afzalliklari va cheklovlari mavjud bo'lib,

pedagoglar ularni sinfning xususiyatlari va o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtiradilar. Shu nuqtai nazardan, boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyat turlari va ularni samarali tashkil etish usullarini o'rganish nafaqat pedagogik nazariya, balki amaliyot uchun ham katta ahamiyatga ega. Jamoaviy faoliyat orqali o'quvchilar bilim, ko'nikma, ijtimoiy va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantiradi, shuningdek, o'zaro hurmat va hamkorlik madaniyatini shakllantiradi.

Umuman olganda, boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyat pedagogik jarayonning ajralmas qismi bo'lib, u o'quvchilarning shaxs sifatida rivojlanishi, bilim va ko'nikmalarni egallashida muhim vosita hisoblanadi. Shu sababli ushbu maqola boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyat turlari va ularni samarali tashkil etish usullarini tahlil qilish va pedagogik amaliyotga tavsiyalar berish maqsadida tayyorlangan.

METODLAR

Tadqiqot boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyat turlarini aniqlash va ularni samarali tashkil etish usullarini o'rganishga qaratildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – pedagogik jarayonda jamoaviy ishning samaradorligini baholash va turli metodlarni solishtirish orqali tavsiyalar berish. Tadqiqot metodikasi quyidagi yo'nalishlarga asoslandi:

ADABIYOTLARNI TAHLIL QILISH

Boshlang'ich ta'lim, jamoaviy faoliyat va pedagogik usullar bo'yicha ilmiy maqolalar va kitoblar o'rganildi. Shu orqali jamoaviy ishning nazariy asoslari va samarali metodlari aniqlab olindi.

So'rovnomalar: Tadqiqotda 50 nafar boshlang'ich sinf o'qituvchilari va 200 nafar o'quvchi ishtirok etdi. So'rovnomalar orqali o'qituvchilar jamoaviy ish turlari, metod va usullar bo'yicha amaliy tajribalarni baholadilar. O'quvchilar esa jamoaviy ishdagi ishtirok va qiziqish darajasini bildiradilar.

Kuzatuv: Tadqiqot davomida 1-4-sinf o'quvchilari bilan olib borilgan jamoaviy mashg'ulotlar kuzatildi. Kuzatuvlar orqali o'quvchilarning faolligi, hamkorlik darajasi va pedagogik metodlarning samaradorligi tahlil qilindi.

Ekspperimental metod: Ba'zi sinflarda turli jamoaviy ish usullari (guruh ishlari, juft ishlash, loyihalar asosida mashg'ulotlar va interaktiv o'yinlar) qo'llanilib, ularning samaradorligi eksperimental tarzda solishtirildi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish: Olingan ma'lumotlar sifat va miqdoriy ko'rsatkichlar bo'yicha tahlil qilindi. So'rovnoma natijalari grafik va jadval shaklida ifodalandi. Kuzatuvlar esa sifat jihatidan tavsiflandi.

Tadqiqot davomida jamoaviy faoliyatning samaradorligi quyidagi mezonlar bo'yicha baholandi: o'quvchilarning faolligi, bir-biri bilan muloqot qilish qobiliyati, vazifalarni bajarishdagi aniqlik, guruhdagi o'zaro yordam va muammolarni hal qilish qobiliyati. Shu asosda pedagogik tavsiyalar ishlab chiqildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyat o'quvchilarning bilim, ko'nikma va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Asosiy natijalar quyidagilardan iborat:

Jamoaviy faoliyat turlari: Eng samarali turlar guruh ishlari, juft ishlash, loyihalar asosida mashg'ulotlar va interaktiv o'yinlar bo'ldi. Guruh ishlari o'quvchilarning birgalikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirdi, juft ishlash esa kichik guruhda hamkorlik qilish va muloqot qobiliyatini oshirdi.

O'quvchilar faolligi: Jamoaviy ish o'quvchilarning faolligini sezilarli darajada oshirdi. Masalan, o'yinli metodlar bilan mashg'ulotlar o'quvchilarning qiziqishi va ishtirokini 85% ga oshirdi, loyihalar asosida ishlash esa 78% samara berdi.

Ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalar: Jamoaviy faoliyat o'quvchilarda o'z fikrini erkin ifodalash, bir-birini tinglash, vazifalarni bo'lishish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirdi. Kuzatuv natijalari shuni ko'rsatdiki, guruh ishlari va interaktiv o'yinlar eng yuqori ijtimoiy ko'nikma rivojlanishini ta'minladi.

Pedagogik yondashuvlarning samaradorligi: Loyiha asosida o'qitish va interaktiv mashg'ulotlar jamoaviy ishning samaradorligini sezilarli darajada oshirdi.

O'qituvchilarning fikricha, bu usullar o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va motivatsiyani oshiradi.

Qiyinchiliklar: Tadqiqot davomida aniqlanishicha, jamoaviy ishning samaradorligi pedagogik metod, sinf hajmi va o'quvchilarning individual xususiyatlariga bog'liq. Ba'zi o'quvchilar passiv bo'lib, faol guruh ishida yetarlicha ishtirok etmaydilar, bu esa samara darajasini pasaytiradi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, jamoaviy faoliyat boshlang'ich sinflarda bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish, ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish va o'quvchilarning faolligini oshirishda samarali vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, pedagoglar tomonidan metodlarni to'g'ri tanlash va faoliyatni muvofiqlashtirish juda muhim.

MUNOZARA

Tadqiqot natijalari pedagogik nazariya va ilg'or amaliyot bilan mos keladi. Masalan, Vygotskiy nazariyasi bo'yicha o'quvchilar bilim va ko'nikmalarni ijtimoiy o'zaro ta'sir orqali rivojlantiradilar. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, jamoaviy ish o'quvchilarning bir-biri bilan muloqot qilish va hamkorlik qilish qobiliyatini oshiradi. Guruh ishlari va loyihalar asosida mashg'ulotlar o'quvchilarning ijodiy fikrlash, mas'uliyatni bo'lishish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, o'yinli metodlar va interaktiv mashg'ulotlar motivatsiyani oshiradi va dars jarayonini qiziqarli qiladi.

Munozara davomida aniqlanishicha, jamoaviy ishning samaradorligini oshirish uchun pedagoglar quyidagi omillarga e'tibor qaratishlari kerak:

- Vazifalarni aniq taqsimlash va har bir o'quvchining ishtirokini rag'batlantirish;

- Sindagi psixologik muhitni ijobiy saqlash va o'quvchilarni faol ishtirokga jalb qilish;

- Innovatsion pedagogik metodlar, masalan, loyiha asosida mashg'ulotlar va interaktiv o'yinlarni qo'llash;

- Individual xususiyatlarni hisobga olib, passiv o'quvchilarni rag'batlantirish.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyat nafaqat bilim va ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, pedagoglar jamoaviy faoliyatni rejalashtirishda nazariy va amaliy asoslarni hisobga olgan holda samarali yondashuvni ishlab chiqishlari zarur.

XULOSA

Boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyat o'quvchilarning bilim, ko'nikma, ijtimoiy va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali vosita ekanligi tadqiqot natijalari bilan tasdiqlandi. Guruh ishlari, juft ishlash, loyihalar asosida mashg'ulotlar va interaktiv o'yinlar jamoaviy faoliyatning eng samarali turlari sifatida aniqlanib, o'quvchilarning faolligini oshirish va ular o'rtasida hamkorlikni rag'batlantirish imkonini beradi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, jamoaviy faoliyat o'quvchilarda mas'uliyatni bo'lishish, qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini shakllantiradi, shuningdek, ularning o'zaro hurmat va ijtimoiy madaniyatini rivojlantiradi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, jamoaviy ishning samaradorligi bir qator omillarga bog'liq: pedagogik metodlar, sinfdagi psixologik muhit, o'quvchilarning individual xususiyatlari va motivatsiya darajasi. Guruh ishlari va loyihalar asosida mashg'ulotlar ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirsa, o'yinli va interaktiv metodlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va dars jarayonini qiziqarli qiladi.

Shu sababli pedagoglar jamoaviy faoliyatni rejalashtirishda va uni samarali tashkil etishda pedagogik yondashuvlarni to'g'ri tanlashlari muhim ahamiyatga ega. Jamoaviy faoliyatning pedagogik samaradorligini oshirish uchun bir qancha tavsiyalar ishlab chiqildi. Avvalo, vazifalarni aniq taqsimlash va har bir o'quvchining faol ishtirokini rag'batlantirish zarur.

Shuningdek, sinfdagi ijobiy psixologik muhitni saqlash, passiv o'quvchilarni faoliyatga jalb qilish va o'quvchilar orasidagi hamkorlikni mustahkamlash pedagogik jarayonning muhim jihatlaridir. Innovatsion metodlar, masalan, loyiha

asosida mashg'ulotlar va interaktiv o'yinlar jamoaviy ishni yanada samarali qiladi va o'quvchilarning bilim, ko'nikma va ijtimoiy qobiliyatlarini kompleks ravishda rivojlantirish imkonini beradi. Shuningdek, jamoaviy faoliyat o'quvchilarning individual rivojlanishini rag'batlantiradi.

Har bir o'quvchi guruh ishida o'z fikrini erkin ifodalaydi, mas'uliyatni bo'lishadi va natijalarga erishish uchun hamkorlik qiladi. Bu esa ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi. Shu sababli jamoaviy ishni tashkil etishda pedagoglar individual va guruh ishini uyg'unlashtirishga alohida e'tibor berishlari lozim. Kelajakda boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyatni rivojlantirish uchun o'yinli metodlar, loyiha asosida mashg'ulotlar va interaktiv pedagogik texnologiyalardan keng foydalanish tavsiya etiladi. Shu bilan birga, har bir o'quvchining individual ishtirokini rag'batlantirish va jamoaviy ishning samaradorligini baholash tizimini joriy etish zarur.

Pedagogik yondashuvlarning uyg'unligi va innovatsion metodlarni qo'llash jamoaviy faoliyatning samaradorligini maksimal darajada oshiradi va boshlang'ich ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Umuman olganda, boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyat pedagogik jarayonning ajralmas qismi bo'lib, u o'quvchilarning shaxs sifatida rivojlanishiga, bilim va ko'nikmalarni shakllantirishga, shuningdek, ijtimoiy va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, jamoaviy faoliyatni samarali tashkil etish va pedagogik metodlarni to'g'ri tanlash pedagoglar uchun asosiy vazifa bo'lib, u boshlang'ich sinf o'quvchilarining muvaffaqiyatli rivojlanishi va bilim egallash jarayonining samaradorligini ta'minlaydi.

ADABIYOTLAR

- 1.Vygotskiy, L.S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
- 2.Bloom, B.S. (1956). Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. Longmans, Green.

3. Johnson, D.W., & Johnson, R.T. (2009). An Educational Psychology Success Story: Social Interdependence Theory and Cooperative Learning. *Educational Researcher*, 38(5), 365–379.
4. Slavin, R.E. (2014). *Cooperative Learning: Theory, Research, and Practice*. Pearson.
5. Shadrikov, V.D. (2003). *Pedagogical Psychology*. Moscow: Akademiya.
6. Kagan, S. (1994). *Cooperative Learning*. San Juan Capistrano: Kagan Publishing.
7. Barkley, E.F., Cross, K.P., & Major, C.H. (2014). *Collaborative Learning Techniques: A Handbook for College Faculty*. Jossey-Bass.
8. Usmonov, R. (2020). *Boshlang'ich sinflarda jamoaviy faoliyat va uning pedagogik ahamiyati*. Tashkent: O'zbekiston Pedagogika Universiteti nashriyoti.
9. Karimova, D. (2018). O'quvchilarni ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda guruh ishlari metodikasi. *Pedagogika va Innovatsiyalar*, 3(12), 45–53.